

אוצר החכמה

המסופר במגילת אסתר, הואיל ואחרי הריסת ממלכת פרס העתיקה לא נשאר עד "כשר" — נכרי — אשר יקים את דברי האגרת הזאת. אף כי לזכר המאורע נקבע חג בישראל, וימי הפורים נזכרו במגילת תענית הקדומה (פ' י"ב) וגם בספר החשמונאים (ב' ט') שנכתב בימי מלכי החשמונאים ונתייחדה למאורע זה מסכת במשנה שבאו בה דברי התנאים שבטח היו בידיהם מגילות כתובות על קלף שבאו להם מאבותיהם וזקניהם אשר לא היו מאוחרים הרבה מזמן חתימת כתבי הקודש — רק עשרות שנים אחדות אחרי המאורע. ואלמלא היה הדבר ידוע ומקובל באומה מפי אלו שהיו באותה גזרה לא היו יכולים לספר ספור כזה ולקבוע לזכרו יום חג¹, אבל הן כל זה נובע מן המקור העברי, ובכך הרשות נתונה לכל "מלומד" להכחיש, ואף לראות בשמחת פורים חג אליל השכרון בכחוס.

אולם אמת לעולם עומדת, בו בזמן שהתחילו אחדים מסופרי ישראל לפקפק באמתת הספור, אמר ה' לאשר בחושך הגלוי, והנה באו עדים כשרים — נכרים — שחפרו והעמיקו באדמת שושן, והם שהודיעו כי אבני בית המלך מקיימים את דברי האגרת, היכל המלך, ארמנותיו ומבואיו, גינת הביתן וחצרותיו אשר החריב אלכסנדר קמו להעיד כי המגילה נכתבה בהיות עוד הארמון על מכונה, והכותב ידע מוצאיו ומבואיו (ראה בספר קדמוניות מר' אהרן מרקוס פרק ו', במחברת "תוצאות החטיטות והחקיקות" מר"ז יעבץ, וביחוד בספרו של דר. ימפל).

ידיעת תכנית היכל המלך ומקומו יאיר לנו גם את סגנון המגילה, הנוהג לשנות לסירוגין תואר העיר, פעם תכונה "שושן הבירה" ופעם "שושן" בלבד, ואף בפסוק אחד משמשים הכינויים בערבוביא: הרצים יצאו דחופים בדבר המלך והדת ניתנה בשושן הבירה, והמלך והמן ישבו לשתות והעיר שושן נבוכה (שם ג' ט"ו), אחרי שנתגלה תכנית ארמון המלך נמצא הפתרון לדילוגי הסגנון.

טירת מלכי פרס היתה בחלק מיוחד מהעיר המטרופוליט, אותו המחוז נתבצר למושב המלך ופקידיו ונקרא על שם הבירה שהיתה שם "עיר הבירה", מסביב לה היתה חומה בצורה וגם נחל מים שהבדיל בין מחוז הבירה לבין שאר

1. כמו בתפלין שאמר הלל הזקן תפלין אלו מאבי אמי (ירושלמי עירובין פ"י ה"א). ועמד ר' יהודה בן בתירא על רגליו ואמר אני מבני בניהם — של המתים אשר החיה יחזקאל — והללו תפלין שהניח לי אבי אבא ומהם היה (סנהדרין צ"ב ב'), ואשר יש הבדל בסדור הפרשיות נתאפשר יען כי גם לפנים בתקופות הראשונים היו מנהגים שונים באמרם אם ישנם כל אלו הד' פרשיות כל סדור כשר וכן התמיד השנוי בימות דור ודור, ובימים האחרונים נתגלו במערות א"י שרידים מתקופת בית שני ומהם נמצאו תפלין מפלוגת לוחמים של בריכותבא והפרשיות מסודרות כשיטה שנקראה על שם הרכיבו תם (ראה גם הארץ ה' אב תשי"ג) הארכתי בהגהותי לשר"ת מן השמים לר"י ממוריש סי' ג'.

העיר, מקום מושב המוני העם, בבירה נתפרסמו דתי המלך, והעתקות כתבי הדת אלה נשלחו להעיר שושן כמו לכל יתר ערי מדינה, מובן כי רוב שדרות עם הגולה ישבו בשושן ואך מעטים היו מן היהודים אשר שכנו במחוז הבירה עצמה. וכשבת המלך אחשורוש על כסא מלכותו אשר בשושן הבירה (א' ג'). עשה משתה לכל שריו ועבדיו וגם לכל העם הנמצאים בשושן הבירה (שם ה'). ואת כל נערה בתולה. יפת מראה קבצו אל בית הנשים אשר בשושן הבירה (ב' ג') מקום משכן המלך ושריו.

גם איש יהודי היה בשושן הבירה, הוא מרדכי אשר הגלה מירושלם עם הגולה אשר הגלתה עם יכניה מלך יהודה, שבהיותו מנציבי המלך ניתן לו הרשיון לשבת במחוז הבירה, והאיש ההוא אשר דם מלכים נזל בעורקיו, לא חפץ לכרוע ולהשתחוות לפני אדם שצלחה לו השעה, ובהיות דבר זה רע בעיני הצורר היהיר השתדל בכתב דת להשמיד את כל היהודים עם מרדכי, כתב הדת ניתן בשושן הבירה ופתשגן הכתב בכל מדינה ומדינה (ג' י"ד—ט"ו), וכאשר נודע הדבר ליהודים היתה העיר שושן גבוכה, לא אצילי הבירה כי עם המוני עם ישראל שישבו בשושן העיר, המה לא ידעו לשית עצות בנפשם, ומרדכי ידע מכל אשר נעשה יצא ממחוז הבירה לבוא בתוך העיר למקום משכן אחיו המדוכאים.

הדבר נודע לאסתר, והתחילו לטכס עצה מה לעשות, אז שב מרדכי אל שער המלך (ה' ט"ו, ו' י"ב), וכאשר צותה אסתר לכנס את כל היהודים הנמצאים בשושן (ה' ט"ו) עבר מרדכי דרך עורקמא דמיא (ראה מגילה ט"ו א') הוא הנחל שהיה בין הבירה לבין מקום מושב היהודים.

ה' הצליח חפצם, את המן תלו על העץ אשר הכין למרדכי ובשם המלך אחשורוש נכתבה הדת שניתנה בשושן הבירה (ח' י"ד) להנקם מאויביהם, ואז העיר שושן צהלה ושמחה (ח' ט"ו), שוב בדיוק „שושן העיר“.

היהודים קדמו את הרעה הנשקפת להם אחרי האגרות הראשונות, ויקהלו היהודים ביום שלשה עשר ויהרגו חמש מאות איש ראשי שוטני ישראל שהתרכזו בשושן הבירה (ט' ו'), וכאשר בא מספר ההרוגים אשר בשושן הבירה לפני המלך (ט' י"א) אמר לאסתר המלכה: בשושן הבירה הרגו היהודים ואבד חמש מאות איש, בשאר מדינות המלך מה עשו, ומה שאלתך ותעש, ותאמר אסתר: אם על המלך טוב ינתן גם מחר ליהודים אשר בשושן להנקם מאויביהם המוני הצוררים שכניהם בעיר כדת היום במחוז הבירה, כתב דת זה בהיותו ביחוד בשביל שושן ניתן במקום בשושן, ויקהלו היהודים אשר בשושן ויהרגו באויביהם בשושן (ט' י"ד—י"ח), והיהודים אשר בשושן נקהלו גו' ונוח בחמשה עשר בו ועשו אותו יום משתה ושמחה.

הדיוק העקבי בתואר העיר יעיד על אמתת המקור ההיסטורי הזה.